

R. E. BROWN – J. J. CASTELOT – J. A. FITZMEYER – J. J. KSELMAN – J. J. MCKENZIE – D. M. STANLEY – A. SUELZER – B. VAWTER – BIBLIJSKA TEOLOGIJA STAROGA I NOVOGA ZAVJETA. Preveo Mato Zovkić. Izdala Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1981, str. 496 ✓

U nizu „Priručnici” Kršćanska sadašnjost objavila je BIBLIJSKU TEOLOGIJU STAROGA I NOVOGA ZAVJETA, prijevod izabranih poglavlja iz poznatog američkog THE JEROME BIBLICAL COMMENTARY. Poslije izdanja Harringtonovih Uvoda u Bibliju, u Stari zavjet i u Novi zavjet, konačno imamo i *Biblijsku teologiju* Staroga i Novoga zavjeta u hrvatskom prijevodu. Ovo je svakako velik pothvat koji će hrvatskoj čitalačkoj publici biti od neobično velike koristi.

Biblijska teologija kao znanost jedna je od najmlađih teoloških znanosti. Ona se zapravo počela radati u drugoj polovici prošlog stoljeća, kad su biblijski studiji doživjeli velik rascvat i napredak. U stvari, rodila se već s djelom J.P. Gablera (*De justo discrimine theologiae biblicae et dogmaticae*) godine 1787, ali poslije toga zadugo više nije izlazila neka sustavnija i nešto vrednija biblijska teologija.

Biblijska teologija pokušava dati sintezu biblijske misli. U tome se ona i razlikuje od biblijske egzegeze koja pruža analizu biblijskih tekstova. Biblijska teologija je zapravo kruna, vrhunac biblijske egzegeze. Kao takva ona je u novije vrijeme ušla u okvir teoloških studija na svim višim teološkim učilištima. Ona tu zauzima važno mjesto. Pogotovo u zadnje vrijeme posvećuje joj se mnogo pažnje, jer studentu pruža sustavni uvid u Bibliju. Biblijska teologija ne dogmatizira biblijske tekstove. Ona bez ikakvih prekoncepta, pretpojmova pokušava ući u misaoni svijet biblijskog pisca i u sintezi izvući ono što je biblijski pisac mislio i u tekst unio. Pri tome se biblijski teolog dakako mora uživjeti u misaoni svijet biblijskih pisaca, svijet koji je višestruko ovisan o svojem vremenu i načinu mišljenja. To vrijeme i taj način mišljenja biblijski teolog mora uva-

žiti da bi mogao vjerno očitavati misao koju je biblijski pisac unio u tekst.

Danas na biblijskom svjetskom tržištu postoji više izvrsnih biblijskih teologija. I smijemo reći da se one – gotovo sve – međusobno vrlo razlikuju. To je zato što još do dana današnjeg BT zapravo nema svoje vlastite principe, metodu i strukturu koju bi svi bibličari jednodušno prihvatili. Svatko slijedi svoju metodu, svoja načela i svoju vlastitu strukturu. Tako su u ovom stoljeću – a posebno poslije II. svjetskog rata – napisane razne biblijske teologije: *W. Eichardt* (*Die Theologie des Alten Testaments*, Stuttgart 1933); *O. Procksch* (*Theologie des Alten Testaments* 1950); *P. Heinisch* (*Theologie des Alten Testaments*, 1940); *L. Köhler* (*Theologie des Alten Testaments* 1935); *G. Von Rad* (*Theologie des Alten Testaments München* 1957 i 1960); *Th. C. Vriezen* (*Hoofdpijnen der Theologie van het Oude Testament*, 1949); *E. Jacob* (*Theologie des Alten Testaments*, u francuskom izvorniku *Théologie de l'Ancien Testament* 1955); *J.J. McKenzie* (*Old Testament Theology*, New York 1962); *J.L. McKenzie*, *A Theology of the Old Testament*, 1974); *Fr. Ceuppens* (*Theologia biblica*, 5 vol. Torino-Rim 1949–1950). Od novozavjetnih biblijskih teologija spomenimo samo *R. Bultmanna* (*Theologie des Neuen Testaments*) i *R. Schnakenburga* (*Neutestamentliche Theologie München* 1963) koji u svom djelu donosi popis svih biblijskih teologija NZ.

Navedena djela pokazuju kako se teško među tako brojnim djelima odlučiti za jedno i prevesti ga. Prevodilac se stoga odlučio za teološke priloge koje su razni autori objavili u THE JEROME BIBLICAL COMMENTARY. Prevodilac je to učinio zato, što je smatrao da će ti prilozi najbolje odgovarati kao organska dopuna Harringtonovu djelu, koje je također on preveo, i zato što su ti autori katolici. Očito je razlog bio još i to što ti prilozi odražavaju *umjerenu sredinu* u suvremenom biblijskom studiju.

Knjiga najprije (1. poglavlje) donosi stanje današnjeg istraživanja Staroga zavjeta iz pera

A. Suelzera SP (str. 9–52), zatim (poglavlje 2) opisuje religijske ustanove Izraela od J.J. Castelota (str. 53–140). Potom slijedi (3. poglavlje) Starozavjetna biblijska teologija koju je napisao J.L. McKenzie. (str. 141–226). To je prvi dio knjige, posvećen Starom zavjetu. Slijedi drugi dio knjige, posvećen Novome zavjetu. Poglavlja nose naslov: Današnje istraživanje Novoga zavjeta (J. S. Kselman, str. 227–264); Bitni elementi novozavjetne misli (D. M. Stanley, str. 265–356); Pavlova teologija (J. A. Fitzmeyer, str. 357–434); Ivanovska teologija (B. Vawter, str. 435–466).

Kako se iz same strukture knjige vidi obuhvaćena je sva biblijska teologija. Obuhvaćeno je čak i ono što u strogom smislu ne spada na biblijsku teologiju, ali uvelike pomaže boljem razumijevanju biblijske teologije, kao npr. religijske institucije Izraela i današnje istraživanje Staroga i Novoga zavjeta. Tim dodatnim poglavljima knjiga je dobila zaokruženu cjelinu pa ona studentu teologije, a i svakome koji se zanima za studij teologije, može pružiti temeljit uvid u biblijski misaoni svijet Staroga i Novoga zavjeta. Zapravo, to je knjiga koju smo dugo iščekivali i dugo osjećali njezin nedostatak.

Knjiga je pregledno napisana. Tome uvelike pridonose brojevi uz rub teksta i kazalo imena i pojmova na kraju knjige (str. 471–491). Knjiga bi bila još preglednija da su označena poglavlja i (što je možda prezahtjevno) da su na svakoj stranici brojevi poglavlja i naslovi.

Čestitamo prevodiocu na izvrsno obavljenom poslu. Knjiga se tako lako čita kao da je izvorno napisana hrvatskim jezikom. Prevodilac se uspio osloboditi robovanja izvornom engleskom tekstu te engleski tekst ne samo prevesti nego uistinu pohrvatiti. Čestitamo i izdavaču što se usudio na izdavanje doista kapitalnog teološkog djela za naše studente i sve one koji vole Bibliju, kad znamo koliko je skupo u naše vrijeme izdavanje ovakvih knjiga. Vjerujemo da će knjiga biti ubrzo rasprodana. To će ujedno biti najbolji znak povjerenja prema knjizi i izdavaču. Knjigu bi doista trebao imati svatko koji se bavi teologijom, osobito svećenici, redovnice i studenti teologije.

Adalbert Rebic

Edward SCHILLEBEECKX, DIE AUFERSTEHUNG JESU ALS GRUND DER ERLÖSUNG. Quaestiones disputatae 78, Herder 1979. Str. 150

Suvremeni teolog svjetskog glasa Edward Schillebeeckx pokušava svojim djelima suvremenu čovjeku otvoriti putove k spasenju koje mu Bog nudi po Isusu Kristu. Pokušava graditi mostove između iskustvena života suvremena čovjeka i spasenjskog djela Isusova. Zato su njegova djela od egzistencijalne vrijednosti i važnosti. To su osobito njegova dva posljednja velika djela „Jesus. Die Geschichte einem von Lebenden“ i „Christus und die Christen. Die Geschichte einer neuen Lebenspraxis“. Te su knjige doživjele oduševljenje čitalaca, ali i stanovite kritike od nekih kritičara.

U ovom djelu „Die Auferstehung Jesu als Grund der Erlösung“ odgovara svojim kritičarima – onim ozbiljnima (jer ima i neozbiljnih kritičara koji ga uopće nisu shvatili) – tumačeći svoje stavove i mišljenja. Pisac u šest poglavlja načine i raspravlja vrlo važna pitanja kršćanske vjere i vjerskog iskustva, pitanja kristologije, stvaranja i spasenja. U tim poglavljima on zapravo ukratko rekapitulira, vrlo pregatno, sadržaj svojih dviju knjiga o Isusu. O događaju objave Božje moramo uvijek iznova razmišljati. Istina, nama je sadržaj vjere već pružen u teološki formuliranim izričajima (Pisma, crkveno učiteljstvo, različite teologije i izričaji vjernih čovjeka). No sadržaj vjere nije nam dan u čistom stanju, „à l'etap pur“, nego u stanovitim jezičnim odnosno govornim izričajima. Ti izričaji sadrže stanovitu teološku refleksiju i da bi se shvatili potrebno ih je opet iznova proučavati upravo u odnosu na govorne izričaje, na jezik. Jezik je sredstvo izražavanja te nipošto nije čisti izraz neposredna vjerničkog iskustva. Zato ako nastojimo teološki istražiti objavu o Isusu, moramo nužno istražiti i strukturu tog vjerničkog govora o Isusu. Razmišljati o predmetu vjere (ovdje konkretno o Isusu) znači razmišljati o načinu kako se u prošlosti o tom predmetu razmišljalo i izražavalo odnosno govorilo.

U ovom djelu koje namjerno objavljuje u nizu koji se zove *Quaestio disputata* pisac želi istaknuti pretpostavke, načela shvaćanja i metode tumačenja na temelju kojih je napisao ona svoja dva velika djela o Isusu. Tumačeći svoje pretpostavke, svoja načela i metode odgovara kritičarima na prigovore – na one ozbiljne – koje su mu u svojim kritikama iznijeli. Na pamflete i karikaturna prikazivanja – kakva su se pojavila i u našoj literaturi – pi-